

KNIHOVNY PRO VŠECHNY - ESME

Potřeby cizinců v Praze v souvislosti v jejich integrací v knihovnách

OBSAH:

- I. Popis knihovnické sítě v Praze
- II. Multikulturní aktivity Městské knihovny v Praze
- III. Situace cizinců v Praze (národnosti, rozmístění, statistiky)
- IV. Potřeby cizinců v Praze (obecně)
- V. Potřeby cizinců v Praze (ve vztahu ke knihovnám)
- VI. Projekt Libraries for All v Městské knihovně v Praze

Tento projekt byl realizován za finanční podpory Evropské unie. Za obsah sdělení odpovídá výlučně autor. Sdělení nereprezentují názory Evropské komise a Evropská komise neodpovídá za použití informací, jež jsou jejich obsahem.

I. Popis knihovnické sítě v Praze

Městská knihovna v Praze poskytuje knihovnické a informační služby všem obyvatelům Prahy a blízkého okolí bez ohledu na jejich věk, vzdělání nebo národnost. Pražanům momentálně slouží 41 poboček, a další tři objekty jsou v rekonstrukci. Všechny pobočky jsou „rodinného“ typu, kde si své čtení vyberou děti, rodiče i prarodiče. Do míst, kde čtenáři nemají dostupnou „kamennou“ knihovnu, zajíždí tři bibliobusy, které převážejí každý po 3.000 svazcích.

Celkově má knihovna ve svém fondu asi 2 300 000 svazků různých druhů dokumentů - knihy, časopisy, mapy, hudební CD, MP3, grafiky a reprodukce specializovaného fondu MKP Artotéky, filmová DVD a elektronické zdroje informací.

Tento pestrý a široký fond využívá 205 000 čtenářů, kteří mají čtenářský průkaz.

Knihovna je ale otevřená i lidem, kteří nejsou registrovanými čtenáři. Počet návštěvníků v roce 2008 přesáhl 2 miliony. Čtenáři si v knihovně mohou přečíst noviny, časopisy, okopírovat části knih nebo vyhledávat na internetu. Všechny knihovny MKP mají veřejně a zdarma přístupnou bezdrátovou síť. Stačí si přinést vlastní notebook se síťovou kartou. Mezi nejvytíženější pobočky patří Ústřední knihovna, Smíchov a Opatov.

Stejně jako je univerzální fond knihovny, tak je univerzální skladba programů pro veřejnost, které knihovna pořádá.

Nejširší je nabídka programů pro děti, kde se knihovna věnuje práci s dětmi ve spolupráci se školami, ale i volnočasovým aktivitám. V repertoáru poboček jsou besedy s ilustrátory, spisovateli, hudebníky, literární a výtvarné dílny, divadelní představení, soutěže a přednáškové pořady. Celoknihovní aktivitou nejen v Praze, ale v celé ČR, která se úspěšně šíří do světa, je Noc s Andersenem, během níž skupinky dětí tráví noc v knihovně, hrají si a čtou.

Dospělé publikum lákají setkání se spisovateli, filmové projekce, koncerty a debaty.

Akce knihovny pro veřejnost jsou většinou zdarma či za malý poplatek a jsou tedy otevřeny každému, kdo má chuť něco se dozvědět, popovídat si, něco se naučit nebo pouze strávit čas v příjemném prostředí.

Městská knihovna v Praze je největší veřejnou knihovnou v ČR a některé její aktivity jsou průkopnickými aktivitami na poli českého knihovnictví. Jedním z nich je nový web pro mládež K4U, který je koncipován jako komunitní server, poté projekt « Libraries for All », který rozšiřuje služby knihovny pro migranty,

nebo projekt « Karel Čapek on-line », v němž jsou zpřístupněné digitalizované a zpracované tituly tohoto autora zdarma ke stažení na webu, a také pokračování projektu « Pomáháme vám číst », kde se knihovna snaží ulehčit čtení lidem se zrakovými obtížemi. Snažíme se přejímat trendy ze světového knihovnictví a stále vylepšujeme své služby nejen pro čtenáře, ale i širokou veřejnost.

II. Multikulturní aktivity Městské knihovny v Praze

Městská knihovna v Praze připravila v minulosti mnoho projektů, které byly zaměřeny na prezentace jiné kultury, umění a zvyků. Cílovou skupinou byli zejména příjemci z majoritní společnosti, kteří se přišli dozvědět něco nového. Na tvorbě programu spolupracovali pobočky knihovny i pracovníci neziskových organizací, migranti či cestovatelé, kteří danou zemi dobře poznali.

Multikulturní centrum Praha pro knihovníky MKP připravilo v minulosti odborný seminář o práci s migranty, na jehož základě se knihovna na Praze 11 Jírovcovo náměstí rozhodla nakoupit fond ve vietnamštině. Fond však není příliš využíván.

Tato pobočka rovněž pořádá ve spolupráce s MČ Praha 11 « Svět se schází na Praze 11 », které jsou v knihovně zaměřené právě na prezentaci jiných kultur.

Aktivitou pro anglicky mluvící cizince je « Library Book Club », čtenářský klub, který MKP pořádá jednou za měsíc a jehož téma závisí na zájmu členů Book Clubu. Účastnit se může každý bez jakéhokoliv poplatku, ale mezi hosty převažují obyvatelé západních zemí, Ameriky, Kanady a Anglie. Klub také slouží českým obyvatelům Prahy, aby si příjemným způsobem procvičili angličtinu.

III. Situace cizinců v Praze (národnosti, rozmístění, statistiky)

Po roce 1989 imigrace do ČR sílí a počet cizinců, kteří zde dlouhodobě pobývají, se neustále zvyšuje. Postupně se ČR stává ze země tranzitní, zemí cílovou.

„Migrační přírůstky se nejvýrazněji odrážejí v nárůstu počtu cizích státních příslušníků v hlavním městě. Praha patří mezi kraje s nejvyšším počtem cizinců v České republice. Tato situace je dána především jejím postavením v rámci sídelního systému, je hlavním městem státu. Dále se zde cizinci koncentrují především z ekonomických důvodů – Praha je centrem pracovních příležitostí nejen pro české občany.“¹

¹ [http://www2.czso.cz/xa/edicniplan.nsf/o/13-1135-08-2001_az_2007-6_3_cizinci_v_praze_\(praha_celkem_i_mestske_casti\)](http://www2.czso.cz/xa/edicniplan.nsf/o/13-1135-08-2001_az_2007-6_3_cizinci_v_praze_(praha_celkem_i_mestske_casti))

Podle posledních statistických odhadů k 31. 05. 2009 žije v České republice více než 440 tisíc cizinců, na území hlavního města pak až 148 tisíc². Cizinci tak tvoří zhruba 12% obyvatelstva hlavního města a tím jejich zastoupení převyšuje celorepublikový průměr (cca 3%).

„V roce 2007 byla v Praze zaznamenána migrační aktivita u občanů z více než 120 států a v naprosté většině (95 států) bylo migrační saldo³ kladné.“⁴

Nejvíce cizinců žijících v Praze pochází z Ukrajiny (47 tisíc), Slovenska (18 tisíc), Vietnamu (8 tisíc) a Ruska (13 tisíc)⁵. Tito zároveň patří mezi ekonomicky nejaktivnější. Hodně cizinců z Ukrajiny a Vietnamu v Praze podniká, nebo studuje na Vysokých školách. Co se týče věkové struktury tak nejvíce cizinců pobývajících v hlavním městě patří do tzv. produktivní složky obyvatelstva (od 15 -64 let-zhruba 90%), přičemž děti jsou zastoupeny jenom osmi procenty.⁶

Podle osídlení správních obvodů hlavního města bydlí nejvíce cizinců na Praze 4 (14 tisíc), 6(12 tisíc), 10 (11 tisíc) a 5(10 tisíc).⁷ Dle typologie pobytu jsou to především cizinci s dlouhodobým a trvalým pobytem. Více o jednotlivých kategoriích a typech pobytu na http://www.czso.cz/csu/cizinci.nsf/o/ciz_pocet_cizincu-souvisejici_legislativa.

² [http://www.czso.cz/csu/cizinci.nsf/t/E0005CC7CD/\\$File/c01t02.pdf](http://www.czso.cz/csu/cizinci.nsf/t/E0005CC7CD/$File/c01t02.pdf)

³ Migrační saldo: Rozdíl mezi počtem přistěhovalých a vystěhovalých ve zkoumaném územním celku. Převažuje-li počet přistěhovalých do územní jednotky nad počtem vystěhovalých, jde o kladné (pozitivní) migrační saldo (přírůstek); je-li naopak počet vystěhovalých vyšší než počet přistěhovalých, jde o záporné (negativní) migrační saldo (úbytek).
(zdroj: <http://www2.czso.cz/csu/2008edicniplan.nsf/p/1118-08>).

⁴ [http://www2.czso.cz/xa/edicniplan.nsf/o/13-1135-08-2001_az_2007-6_3_cizinci_v_praze_\(praha_celkem_i_mestske_casti\)](http://www2.czso.cz/xa/edicniplan.nsf/o/13-1135-08-2001_az_2007-6_3_cizinci_v_praze_(praha_celkem_i_mestske_casti))

⁵ Dle posledně aktualizované statistické ročenky hlavního města Prahy. Zdroj:
<http://www.czso.cz/xa/edicniplan.nsf/kapitola/13-1101-08-2008-03>

⁶ [http://www2.czso.cz/xa/edicniplan.nsf/o/13-1135-08-2001_az_2007-6_3_cizinci_v_praze_\(praha_celkem_i_mestske_casti\)](http://www2.czso.cz/xa/edicniplan.nsf/o/13-1135-08-2001_az_2007-6_3_cizinci_v_praze_(praha_celkem_i_mestske_casti))

⁷ Dle posledně aktualizované statistické ročenky hlavního města Prahy. Zdroj:
<http://www.czso.cz/xa/edicniplan.nsf/kapitola/13-1101-08-2008-03>

IV. Potřeby cizinců v Praze (obecně)

Obecné potřeby cizinců jsou definovány i v Koncepci integrace cizinců, která je jakousi strategií české vlády pro vytváření politiky v oblasti integrace cizinců. Mezi klíčové body integrace patří následující:

1. Znalost českého jazyka.

Nedostatečná znalost českého jazyka je jednou z nejvýraznějších bariér při začleňování se cizinců do české společnosti. Zvládnutí češtiny je proto jednou z primárních potřeb cizinců a jedním ze základních znaků integrace. V současnosti jsou jedinou skupinou, která využívá v rámci státního integračního programu (SIP), státem organizovanou jazykovou výuku češtiny, cizinci, jimž byl udělen azyl. Ostatní cizinci s jinými druhy pobytového statusu na území ČR nemají na tuto formu výuky nárok (děti příslušníků jiných států Evropské Unie mají nárok na bezplatný kurz češtiny v rámci povinné školní docházky v rozsahu 70 hodin), mohou však využívat některé z bezplatných jazykových kurzů pořádaných neziskovými organizacemi, nebo si zaplatit finančně poněkud náročné jazykové kurzy v některé z jazykových škol. Nicméně ti cizinci, kteří chtějí požádat o povolení k trvalému pobytu, musí od ledna 2009 doložit ke své žádosti doklad o vykonání zkoušky z českého jazyka na úrovni A1.

2. Ekonomická soběstačnosti cizince.

Důležité je usnadnit cizincům vstup na trh práce (buď formou zaměstnání, nebo samostatné výdělečné činnosti).

3. Orientace cizince ve společnosti

Cizincům často chybí dostatečné informace o různých náležitostech života v ČR. „ Základem pro takovou orientaci je systematický proces předávání relevantních informací. Jedním ze základních nástrojů je příprava a distribuce informačních příruček.“⁸

4. Vztahy cizince s členy majoritní společnosti

„ Podstatný je zde postoj majoritní společnosti k cizincům jako skupině, který, dle výsledků studií, není jednoznačně pozitivní. Většina české veřejnosti se k přílivu cizinců (zde ve smyslu občanů třetích zemí) staví spíše odmítavě, i když na interpersonální úrovni dochází k projevům xenofobie spíše zřídka. Často je negativní postoj zapříčiněn předsudky a stereotypy, které se mohou vytratit na základě častějšího kontaktu českého obyvatelstva s cizinci.“⁹

⁸ <http://soze.cz/workinczech/view.php?cisloclanku=2007111601>

⁹ <http://soze.cz/workinczech/view.php?cisloclanku=2007111601>

V. Potřeby cizinců v Praze (ve vztahu ke knihovnám)

Potřeby cizinců ve vztahu ke knihovnám byly jedním z hlavních bodů první diskuse poradní skupiny LFA. Členové poradní skupiny se shodli, že je důležité, aby knihovny zpřístupnily a distribuovaly informace o svých službách a aktivitách i v jiných jazycích než v češtině. Kromě ruštiny a angličtiny by měly být zahrnuty i jazyky jako ukrajinština, vietnamština, mongolština a čínština. Mělo by dojít i k překladu informačních materiálů a přihlašovacích dokumentů do výše zmíněných jazyků. Dále by bylo vhodné, kdyby knihovny měly k dispozici fólie s klávesnicemi v jiných jazycích, aby také cizinci neovládající češtinu mohli využívat internetové služby knihovny.

Jako klíčová byla vnímána potřeba cizinců v zdokonalení se v českém jazyce. K tomu by cizincům dopomohly ať již jazykové kurzy na různých úrovních a s různým zaměřením, ale i dostupnost výukových materiálů (slovníky, učebnice, učebnice pro samouky). Knihovny by mohly také zabezpečit na některém z počítačů možnost absolvovat e-learningový kurz. Nemuselo by jít o náročný kurz, existuje totiž velká skupina cizinců, kteří by rádi tímto způsobem zdokonalovali gramatiku. Jak již bylo zmíněno, cizinci, kteří budou v ČR žádat o trvalý pobyt, musí zvládnout i zkoušku z češtiny. Proto by součástí e-learningu mohly být i cvičné testy, na úrovni jazykových testů na získání trvalého pobytu.

Další potřebou, která byla identifikována, je potřeba pracovního uplatnění. Pro snadnější vstup na trh práce je v současnosti nezbytné mít aspoň základní počítačové dovednosti. Z toho důvodu je přínosné poskytnout cizincům kurzy počítačové gramotnosti. Knihovna by mohla využít k těmto účelům již vybavené prostory, a ve spolupráci s jednou z nevládních neziskových organizací tyto kurzy ve svých prostorách realizovat.

Knihovny by také mohly být místem, kde cizinci najdou časopisy, noviny a knižní tituly ve svém rodném jazyce a kde mohou najít i jiné informace, které by pro ně byly užitečné (informace o událostech, aktivitách NNO, základních právech a povinnostech atd.

VI. Projekt Libraries for All v Městské knihovně v Praze

Multikulturní centrum Praha a Městská knihovna v Praze v červnu 2009 ustanovili poradní skupinu složenou z lingvistů, knihovníků, pracovníků neziskových organizací a institucí věnujících se migraci a integraci cizinců. Advisory board je poradním orgánem v projektu a zodpovídá za jeho obsahové směřování a výběr aktivit. Místní aktivity jsou v souladu s cíly projektu.

Při formulaci jednotlivých potřeb cizinců a zjištění kapacit Městské knihovny v Praze (MKP) se členové poradní skupiny LFA domluvili na realizaci a rozvíjení následujících aktivit:

1. PC kurzy s doporučenou časovou dotací 40 hodin. Bylo by také dobré disponovat materiály a publikacemi počítačové gramotnosti.
2. Vytvoření prostoru pro tandemové doučovací kurzy¹⁰ a zároveň instalace nástěnky pro zájemce a nabízející.
3. E-learningový jazykový kurz češtiny pro cizince zaměřen na výuku gramatiky
4. Výstava uměleckých děl cizinců žijících v Praze
5. Vytvoření informačního bodu na půdě MKP, který by obsahoval důležité a užitečné materiály, letáky a příručky pro cizince pobývající na území Prahy a celé ČR.

Stěžejní aktivitou bude počítačový kurz pro cizince, který bude od podzimu probíhat od října 2009 každý čtvrtek na pobočce Opatov a v případě zájmu dojde rozšíření i do dalších poboček v Praze v roce 2010. V Ústřední knihovně vznikne informační bod, kde budou k dispozici materiály neziskových organizací, úřadů, soukromých i státních institucí s důležitými informacemi pro cizince. Pro zájemce o jazykovou výuku zde bude vyhrazen prostor pro inzerci nabídky a poptávky na tandemové jazykové kurzy. V knihovně a v pobočkách budou k dispozici od podzimu 2009 počítače s e-learningovým kurzem češtiny.

Základní informační materiály, včetně návodu na použití elektronického katalogu Koniáš, byly přeloženy do ruštiny, ukrajinštiny, mongolštiny, vietnamštiny, čínštiny, angličtiny a němčiny. Na počítače s veřejným přístupem k internetu byly nahrány cizojazyčné klávesnice, přičemž k dispozici budou k půjčení speciální plastové krytky na stávající klávesnice s předtištěnou cizojazyčnou klávesnicí.

V listopadu 2009 proběhne seminář pro zaměstnance MKP, který představí celý projekt, také poukáže na úspěšnou práci s migranty v knihovnách v zahraničí, seznámí se situací imigrantů žijících na území Prahy a předvede, jakým způsobem je třeba s těmito lidmi v knihovnách komunikovat.

Projekt má do příštího roku smělé plány. Po půlroce počítačového kurzu se jeho efektivnost a návštěvnost vyhodnotí a případně se rozšíří na další pobočky s dostatečným zázemím. Také se uvažuje o kombinaci PC kurzů s kurzy socio-kulturního minima a kurzy češtiny. Na Opatově proběhne výstava cizinců žijících v Praze.

Bude pokračovat i vzdělávání knihovníků. Na jaře a na podzim 2010 proběhnou workshopy pro menší počet knihovníků. Zaměřeny budou více prakticky. Knihovníci budou mít možnost jednat přímo

¹⁰ Hodně lidí má zájem o doučování češtiny výměnou za doučování jiného jazyka.

s migranty, simulovat životní situace (nejen v knihovně) a aktivně řešit problémy, které migranty v knihovně čekají. Tyto workshopy navštíví knihovníci Městské knihovny v Praze, kteří nejčastěji přicházejí s cizinci do styku. Na seminář i workshopy však budou pozváni také studenti oboru Informační studia a knihovnictví a pracovníci dalších knihoven v Praze.

Po skončení projektu v roce 2010 knihovna probíhající aktivity vyhodnotí a na základě hodnocení bude uvažovat o pokračování aktivit a jejich dalším rozvíjení.

Petra Kozílková, Městská knihovna v Praze

Veronika Chruščová, META, sdružení pro příležitosti mladých migrantů

Barbora Loudová Stralczyňská, Multikulturní centrum Praha